

Sự Thô Lạ của “Chữ Nghĩa Cộng Sản”

Nguyễn Anh Khiêm

Mục mới “Ngôn Ngữ Của Đảng CS Việt Nam” được tập hợp thành từ điển trên trang VietStudies của giáo sư Trần Hữu Dũng chắc được đọc giả theo dõi với nhiều thích thú. Từ ngữ ở đó đương nhiên là cũ, tức vẫn thuộc vốn từ của dân tộc Việt nhưng rõ ràng ngữ nghĩa thì khác nhiều với nghĩa truyền thống chúng vốn có. Đặc biệt chúng được liên tục dùng theo “thời vụ”, đầy tính công thức nên mau chóng trở thành sáo ngữ và

chẳng mấy chốc ngàm chứa hài hước, không nhiều thì ít, đối với người không hứng thú mấy với chế độ Bắc kỳ toàn trị.

Chẳng hạn từ “**bọn xấu**” nay không còn nghĩa bọn ác độc chuyên giết người cướp của, tham lam lừa gạt... mà có nghĩa phổ biến chỉ “bọn” hay phê bình hoặc bày tỏ ý kiến bất lợi cho chính sách cai trị của Đảng. Trị dân càng độc đoán thì càng phải vận dụng chữ nghĩa, chữ mang nghĩa mới càng phát triển vì nhu cầu biện minh, giải thích lòng vòng. Tỉ như xưa nay vẫn nói quốc kỳ hoặc **cờ nước**, nếu muốn nói thuần Nôm, nay thì phải là “**cờ tổ quốc**”, tức cờ đó đã có từ thời ông cố ông tổ xa lắc xa lơ. Mọi người đều biết sự thật không phải vậy nhưng vẫn... OK nói như vậy vì truyền thông, báo chí dạy nói vậy, tự nhiên như người Hà Nội!

Người ta không thể đặt thêm từ nên đành dùng từ cũ để cấu tạo nhóm từ tạo nghĩa khác, nghĩa đôi khi chung chung, khá mơ hồ. Chẳng hạn “**diễn biến hòa bình**”, theo nghĩa thông thường phải là tốt nhưng ở đây phải hiểu **có nghĩa vô cùng xấu xa chứa đầy âm mưu đen tối, chống Đảng**, tức là chống “tổ quốc”! Rõ ràng chưa có thời nào từ tiếng Việt lại biến nghĩa rậm rạp tràn ngập như ngày nay.

Mà không chỉ từ và ngữ, những thay đổi về cách diễn đạt tức các kiểu câu mới đáng chú ý. Xem một trận đá banh trên TV, tôi chỉ biết thở dài thườn thượt kiểu nói của mấy tay bình luận. Trăm lần nói chỉ một kiểu câu: *Cú đá vừa rồi là của... Cản phá vừa rồi là của... Cuộc thoát xuống là của... Phạm lỗi là của... Người bị phạm lỗi là...* (Lúc nào cũng **chăm bảm danh từ hóa động từ**, tất chỉ còn cách dùng LÀ làm trung gian câu và chỉ đọc một kiểu câu này suốt buổi, tại sao “kiên định” quá vậy?).

Thay vì nói “rất cần thay đổi chiến thuật” hay “chiến thuật cần thay đổi” thì lại nói, rất mệt, “những sự thay đổi chiến thuật là rất cần”. Thay vì nói “thủ thành lao ra bắt dính banh” thì lại nói *rất chữ nghĩa* “**thủ môn có cuộc lao ra để có cuộc xử lý bóng chính xác**”. Chỉ cần nói “phải chi anh đá nhanh hơn may ra thắng bàn” thì nói “**anh không thể có được cú đá nhanh hơn để xử lý tốt tình huống**”. Thay vì nói “đội chủ nhà không thể phản công” thì bảo “không có giải pháp phản công cho đội chủ nhà”.

Câu này nữa, mới khổ: “Đội X với tình trạng hiện nay là rất là khó khăn”. Sao không nói “đội X đang gặp khó khăn lớn”, từ chỉ hơn phân nửa, câu dễ nói, ý rõ hơn. Thay đổi cách nói thì cũng được nhưng sao thay đổi một trăm kiểu câu phong phú của Việt ngữ bằng mỗi kiểu từ LÀ làm trung gian? Mà **đâu phải một anh nói, anh nào cũng nói một kiểu như thế**, lúc đầu là cái nói “văn hóa” VTV, nay thì mọi TV, HTV còn bắt chước kỹ hơn. Thường vẫn vậy, học trò luôn thực hành nghiêm hơn thầy!

Xin hỏi quý ông bà anh chị một lần, nói thế thì được cái dài hơn, chữ Hán cầu kỳ hơn, nghĩa tối hơn, còn hay hơn là hay chỗ nào xin “chỉ đạo” một lần cho kẻ kém cỏi như tôi được “quán triệt”! Nghe mãi kiểu tường thuật dài dòng, cầu kỳ và lạt nhách như vậy tự nhiên nhớ tới se lòng chuyên gia tường thuật túc cầu Huyền Vũ của Đài phát thanh Sài Gòn thuở trước. Ông này không biết học ở đâu hay thiên tài tự phát mà làm mê mẩn hàng triệu con tim tin đồ túc cầu giáo của miền Nam một thời đá banh hân hoan vui vẻ. Không cần đến sân Cộng Hòa xa xôi tốn tiền, nằm nhà ôm cái radio transistor cũng đủ “thấy” quả da lăn tung bừng trên sân cỏ.

Từ thuở hình thành đất nước, tổ tiên ta vẫn dạy tiếng Việt không bao giờ cần đặt **LÀ** trước tính từ làm vị ngữ câu. *Đóa hoa rất đẹp, bài hát quá hay, anh chị tử tế lắm...* chứ chẳng ai nói **cái hoa rất là đẹp, bài hát rất là hay, anh chị rất là tốt...** Nó thừa và dở tệ. Nay thì văn nói và viết như nhau, không trực tiếp dùng động từ, tính từ nữa mà gần như tuyệt đối nói, viết theo cách: **Biến động từ và tính từ thành danh từ, đặt lên đầu câu làm chủ ngữ, thế rồi phải có LÀ tiếp theo...** Tỉ như:

khả năng thất bại của công ty là rất lớn; khả năng được hỗ trợ của đơn vị là rất nhỏ; khả năng giải thể công ty là rất lớn; khó khăn của làng nghề là rất nghiêm trọng... Sao không nói dễ nghe hơn: Công ty rất có thể thất bại; đơn vị khó tìm được nguồn tài trợ; công ty có nguy cơ bị giải tán; tình cảnh làng nghề quả thật khó khăn...

Ngôn ngữ nào cũng vậy, tệ nhất cũng phải *đủ lời đủ ý* rồi làm sao *ít lời đủ ý*, cuối cùng *ít lời nhiều ý* là các văn bản nghệ thuật, thơ chẳng hạn. Hồi nhỏ có lần tôi nghe ông bác họ tuy ít học nói với một anh chàng người làng có tật ba hoa:

- Mi nói cả buổi mà tau cô lại không được chén nhỏ.

Bác mà còn sống chắc ông không khỏi ngạc nhiên nghe nhiều vị tiến sĩ, nhiều ông quan lớn phát biểu chỉ đạo trên TV hoặc qua phỏng vấn các thứ khiến thính giả phát bệnh: **dài, dai, tránh trở, câu hỏi và câu trả lời không ăn nhập gì tới nhau và có vẻ chính họ đôi khi chắc cũng không biết mình muốn nói gì.**

Sao lại có một thời thổ tả lạ lùng, cùng những loại tiến sĩ dỏm và giả ngập tràn trên đất nước khốn cùng về văn hóa quá mức chịu đựng như vậy.

Nhờ vậy đâm ra bớt buồn bực cho văn hóa, ca nhạc xứ mình. Có lẽ "cái thời nó vậy"!

Nguyễn Anh Khiêm